

Voorwoord

Het Verpondingskohier is een veelgebruikte bron voor historisch onderzoek. Maar het is ook een moeilijke bron, omdat de vele gegevens niet gemakkelijk te interpreteren zijn. De laatste jaren is het Verpondingskohier erg populair geworden bij genealogen. Dat geldt in het bijzonder voor het afschrift van de Zutphense notabele Gerhardt Kreyneck. Dit werk kreeg grote bekendheid door de transcripties van het **Oostgelders tijdschrift voor genealogie- en boerderijonderzoek**. De transcriptie werd vergemakkelijkt, doordat het afschrift Kreyneck beschikbaar was op microfiche. De historische betekenis van het kohier is gelegen in het feit, dat het één van de eerste, op systematische wijze aangelegde belastingregisters van Gelderland is. Bovendien is het een zeer uitvoerig register. Wat Borculo betreft, kan er aan worden toegevoegd, dat het voor de eerste maal in de geschiedenis was, dat de heerlijkheid volledig opgenomen is in het Gelderse belastingstelsel. De heerlijkheid Borculo maakte immers pas sinds 20 december 1615 deel uit van Gelderland.

Onderhavige transcriptie beperkt zich tot het gebied van de stad en de heerlijkheid Borculo. Tegenwoordig omvat dit gebied de gemeenten Borculo, Eibergen en Neede. Historisch gezien is deze beperking te rechtvaardigen doordat Borculo ook nog in de Nieuwe Tijd een afzonderlijke heerlijkheid vormde. 'Borculo' is nooit geworden tot een zoveelste schoutambt of drostambt van het Kwartier van Zutphen. Voor mij persoonlijk speelde de wens mee, dat het hoog tijd wordt, dat de geschiedenis van stad en heerlijkheid Borculo integraal en systematisch onderzocht gaat worden. Het Verpondingskohier uit ca. 1650 is een van de middelen om op de hoogte te komen van het economisch reilen en zeilen in dit gebied.

Aan de transcriptie is een register toegevoegd van persoons-, boerderij-, plaats-, veld- en zaaknamen.

Ik hoop dat deze transcriptie bij zal dragen tot een beter verstaan van de regionale historie, en met name die van de heerlijkheid Borculo. Dit boekwerk loopt vooruit op een initiatief van drs. J.G. Smit en de **Historische Kring Neede**, om te komen tot de transcriptie en uitgave van een register uit het midden van de 16e eeuw, berustend in het **Staatsarchiv Münster**. Ik hoop, dat iedereen die in dit gebied zijn wortels heeft of in de geschiedenis van de heerlijkheid geïnteresseerd is, er iets van zijn of haar gading zal kunnen vinden.

Met dank aan drs. J.G. Smit te Leidschendam, die een vergelijking maakte tussen het origineel en het afschrift. Voorts dank aan de dames en heren correctoren, die mij behoed hebben voor grote vergissingen.

Olden Eibergen, oktober 1991,

Bennie te Vaarwerk

INLEIDING

Geschiedenis van de verponding.

In 1651 werd in Gelderland de verponding ingevoerd. Deze veroving de aloude schildschatting. Het was een belasting op alle onroerende goederen waaruit inkomsten werden verkregen. De term 'verponding' of 'pondschatting' verwijst zeer waarschijnlijk naar een schatting of belastingaanslag die oorspronkelijk in de rekeneenheid pond gesteld was.

Van de pondschatting waren de gemeenschappelijke markegronden uitgesloten. De oorzaak daarvan lag in het feit, dat uit deze gronden geen direkt in geld waardeerbare inkomsten verkregen werden.

Het in 1651 ingevoerde belastingstelsel werd gehandhaafd tot in het jaar 1805.

Hoe het kohier tot stand kwam.

De kohieren werden opgezet met behulp van personen die ter plaatse goed bekend waren. In ons gebied zullen dat de voogden, ondervoogden en de rot- en buurmeesters geweest zijn. Zij namen de gegevens van de onroerende goederen op.

Het onderscheid tussen de vier voogdijen komt niet alleen geografisch tot uiting, maar ook in woordgebruik en andere details, zoals de onderverdeling in hele erven, halve erven en keuterboeren (voogdij Eibergen). In de andere voogdijen is dit onderscheid niet nadrukkelijk aangegeven. Wel werden overal de keuterboeren apart vermeld.

Aangezien men in de verponding de **6e penning** (= 1/6e deel) van de belastbare pachtwaarde van erven en landerijen, en de **9e penning** (= 1/9e deel) van de belastbare huurwaarde van huizen en molens verschuldigd was, moesten de pachters nauwkeurig opgave doen van hun pacht. Landerijen en erven die de eigenaars zelf gebruikten werden getaxeerd op grond van de pacht- of huurwaarde van andere, wel verpachte of verhuurde landerijen en huizen.

Over de wijze waarop de kohieren werden ingericht, is in de loop der tijd al het nodige geschreven. In het algemeen mag men er van uitgaan, dat de feitelijke gegevens over de de pacht, de oppervlakte van grond en de gegevens betreffende de overige lasten meestal op een vrijwel dezelfde wijze zijn ingevuld. Anders ligt dat bij de schattingsbedragen van de goederen, die dus onderling niet steeds vergelijkbaar zijn. Want juist hier kregen de zettters te maken met allerlei verschillen:

- * Vreemde munteenheden. Voor het omrekenen hiervan hanteerde men vaste maatstaven.
- * Zaadpachten (vaste hoeveelheid) waren gemakkelijker te waarderen dan garfpachten (van jaar tot jaar fluktuerend).
- * De taxatie werd verder nog bemoeilijkt door allelei andere

lasten die op een erf, huis of grondstuk rustten: tienden, thinsen e.d..

Onderscheid werd er gemaakt tussen:

- Hoeven: erven die met het land als één geheel werden verpacht. Voor hoeven die meer als 150 pacht opbrachten mocht 12 gulden afgetrokken worden. Was het bedrag kleiner, dan was de aftrek evenredig, met een maximum van 12 gulden.
- Burgerhuizen. Aftrekpost: de 10e penning.
- Huizen met los bijgepacht land. Voor deze huizen gold een aftrekpost van de 10e penning. Het losse land werd voor de volle pachtwaarde aangeslagen
- Molens. Aftrekpost: de 5e penning.

Van het resterende bedrag (in de linkerkantlijn vermeld) werd de 6e of 9e penning geheven. Dit was dan de 'pontschatting'.

Gerhard Kreynck. (1612 - 1692)

Deze transcriptie is gebaseerd op het afschrift, dat van het verpondingskohier van de Graafschap Zutphen is gemaakt door de Zutphense notabele Gerhard Kreynck.

Gerhard Kreynck werd in 1612 te Zutphen geboren als zoon van Jacob Kreynck en Eva Swaefkens. Hij werd geboren in een familie die sedert enkele eeuwen al belangrijke functies in de stad en Graafschap Zutphen vervuld had. Ook de jonge Gerhard zou in de voetsporen van zijn voorvaderen treden. In 1642 trouwde hij met Johanna van Oostrum, en in hetzelfde jaar trad hij toe tot de vroedschap van Zutphen. Al vrij snel daarna bekleedde hij de posten van 'timmermansmeester' (vgl. 'directeur Openbare Werken') en 'policymeester' (zorg voor de openbare orde). Tot deze laatste functie hoorde toen ook het marktmeesterschap. Vanaf 1676 tot aan zijn dood in 1692 was Gerhard Kreynck burgemeester en zegelaar van de stad Zutphen. In 1687 werd hij 'Roede ter Admiraliteit in 't noorder quartier van Holland'.

In het gezin Kreynck werden zeven kinderen geboren, waarvan er drie in leven bleven. In 1621 en 1622 werd Gerhard Kreynck beleend met het goed Jodinck. In een tot nu toe onbekend jaar heeft hij de havezathe de Beele gekocht, zodat hij in de stukken soms ook 'Heer Gerhardt Kreijnck tot de Bele' genoemd wordt.

Belangstelling voor streekhistorie.

Ondanks deze functies heeft hij schijnbaar meer dan genoeg tijd gehad om zich met andere zaken bezig te houden. Met name de belangstelling voor de historie van stad en streek springt eruit: "Kreynck moet een bijzonder grote historische belangstelling hebben gehad, die hem er toe heeft gebracht bijna twee strekkende meter quarto-delen vol te schrijven in zijn kleine handschrift met afschriften van oorkonden en extracten en afschriften van tal van andere archivalia" (Warrena, 1977, vii). Wie de inventaris van de handschriftencol-

lectie Gerhard Kreyneck doorneemt, komt onder de indruk van de overschrijfkactiviteiten van deze stadsbestuurder. Zijn nagelaten handschriften bevat voornamelijk materiaal uit de stedelijke geschiedenis van Zutphen, maar ook het verpondingskohier en een afschrift van het leenregister van de vier kwartieren behoren ertoe.

Deze hobby is in sommige opzichten van zeer grote waarde geweest voor latere onderzoekers, omdat veel originelen waarvan de afschriften gemaakt zijn nu niet meer aanwezig zijn (De Graaff, incl. inv.). Archivaris R. Wartena beoordeelde het werk van Kreyneck als 'bijzonder betrouwbaar'. De afschriften konden de toets der vergelijking met de bewaard gebleven originelen goed doorstaan. Dit oordeel heeft echter betrekking op de door Wartena uitgegeven Stadsrekeningen van Zutphen. Omdat de middeleeuwse originelen hiervan verloren waren gegaan heeft Wartena de afschriften van Kreyneck moeten gebruiken. Met het afschrijven van het Verpondingskohier trad Kreyneck wel heel duidelijk buiten het stedelijk territorium.

Vergelijking tussen afschrift en origineel.

Het origineel bevat meer informatie dan het afschrift. Kreyneck heeft zich beperkingen opgelegd, waarbij echter niet duidelijk is, welke selectiekriteria hij hierbij heeft gehanteerd. De belangrijkste verschillen zijn de volgende:

- het afschrift geeft korte, zakelijke informatie.
- de spelling loopt ook nogal uiteen.
- Namen van pachters en de pachtsommen ontbreken soms.
- Voornamen van pachters/eigenaars ontbreken soms.

Wie deze informatie wil hebben kan niet om het origineel heen, dat aanwezig is op het Rijksarchief Arnhem, archief van de Staten van Gelre en Zutphen. Voor voorbeelden van vergelijking raadplege men de in de literatuurlijst genoemde artikelen van Hiddink en, vooral, Saaltink.

Voorbeelden van posten uit het afschrift Kreyneck.

Hoe moeten de gegevens gelezen worden? Enkele voorbeelden:

voorbeeld I:

blz. 103: Schuyrinck, An d'Abdie te Vreden
Hofhorigh.
Huis en hof: 1/2 mlr.; 12 koew. ieder 3 dlr.
Boul.: 16 mlr. tientvrij, lichte gerf.
181-19-8 Ponts.: 18 gl.. Geheel: 193-19-8.
Jonck holtgewas.

Deze gegevens leest men als volgt:

Het erve Schuyrinck behoort toe aan de Abdij van Vreden. het is een hofhorig erf.
Huis en garden beslaan een oppervlakte van

een halve molder. Verder behoren bij dit erf 12 koeweiden, die ieder een pachtwaarde van 3 daalders hebben.

De oppervlakte bouwland bedraagt 16 molder. Hiervan worden geen tienden geheven. Het bouwland wordt gepacht voor de lichte of derde gerf, dat wil zeggen dat de pachter één van elke drie schoven moet laten staan voor de eigenaar. De pacht van het bouwland wordt dus nog geheven in natura.

Het gehele erf wordt geschat op 193 guldens, 19 stuivers en 8 penningen. Na aftrek van de verschillende penningen wordt de belastbare pachtwaarde vastgesteld op 181 guldens, 19 stuivers en 8 penningen. Schuyrinck wordt vervolgens voor 18 gulden aangeslagen. Op het erf staan jonge eiken.

Voorbeeld II:

blz. 97: Derck ten Vaenholts huis en hofken
 6-15-0 van 1/2 sp. op 6 gl.. 7-10-0
 Thins in kerck: 1-10-0.
 5-19-11 Noch in Nederbergh: 3 sch., tientvrij.
 3-19-11 Noch op de Selbraecke: 2 sch., tientvrij.
 Thins hier uijt: 1 gl. 5 str..
 4-10- Noch van kerck in Nederbergh 1 sch.,
 tientvrij, voor:
 1-5-0 Noch van Gedeputeerden een hofken.

Als volgt te lezen:

Derck ten Vaenholt, woonachtig in het dorp Neede, bezit er een huis en een kleine tuin, met een totale oppervlakte van een 1/2 spint. De pachtwaarde wordt vastgesteld op 7-10-0. De belastbare pachtwaarde is: 6-15-0. Hij betaalt aan de kerk (van Neede) een thins van 1 gulden en 10 stuivers. In de Needse Berg bezit hij nog een stuk tientvrij land van 3 schepel. De belastbare pachtwaarde daarvan is: 5 gulden, 19 stuivers en 11 penningen. Op de Selbraecke heeft Derck ten Vaenholt nog een stuk land van 2 schepel groot. Het is eveneens vrij van tienden, maar hieruit moet hij aan erfpacht de somma van 1 gulden en 5 stuivers betalen. De belastbare pachtwaarde is vastgesteld op 3 gulden, 19 stuivers en 11 penningen. Van de kerk heeft hij in de Needse Berg nog 1 schepel tiendvrij land in pacht. Hiervoor betaalt hij de pacht van 4 gulden en 10 penningen. Van de Gedeputeerden (het 'bestuur' van de graafschap Zuthen) heeft hij nog een kleine garden

gepacht voor de som van 1 gulden en 5 stuivers.

Voorbeeld III.

blz. 39: Forkinck. Borgemr. Marquerinck.
Boul.: 11 mlr. tientvrij, swaere gerf: 105-11-9.
Hof: 1 sch.; 6 koeweidens.
Hier uit gaet an 't Clooster te Wedderen:
3 mlr. garst, 1 mlr. rogg. Item an Ge-
deputeerden: 4 mlr. rogg. Den Rich-
122-5-1 ter Lansinck: 1 sch..
Pacht: 2 verckens, geltpacht: 8 dlr..
Pontschatt.: 9-9-0. 27-6-0
Lantheer draeght den uitganck.

Dit is als volgt te lezen:

Het erve Forkinck hoort toe aan burgemeester Marquerinck. Het erf heeft 11 molder bouwland, tiendvrij, dat verpacht wordt op de zware schoof, d.w.z. van elke 5 schoven of garven zijn er 2 voor de verpachter. De pachtwaarde van dit bouwland is: 105 gulden, 11 stuiver en 9 penningen. De gaarden is 1 schepel groot. Bij het erf horen 6 koeweiden.
De volgende lasten drukken op dit goed: 3 molder gerst en 1 molder rogge aan het klooster Werden, 4 molder rogge aan de Gedeputeerden (van het Graafschap Zutphen), en 1 schepel rogge aan de richter Lansinck. De belaste pachtwaarde wordt vastgesteld op 122 guldens, 5 stuivers en 1 penning. De eigenaar betaalt deze uitgangen.
Aan pacht gaat verder nog uit dit erf: 2 varkens en 8 daalders geldpacht. De waarde hiervan is: 27 guldens en 6 stuivers. De belastingaanslag wordt vastgesteld op 9 gulden en 9 stuivers.

Pachten, tienden, tinsen en andere jaarlijkse lasten.

In het kohier komen de volgende pachtvormen voor:

- I. **Garfpacht:**
- a. **zware gerve:** twee van elke vijf schoven zijn voor de verpachter;
  - b. de **lichte gerf** of **derde gerf:** van iedere drie schoven vervalt er één aan de verpachter;
  - c. de **vierde gerf:** elke vierde schoof moet afgestaan worden aan de verpachter. Deze werd geheven van lichte gronden of van nieuw ontgonnen gronden.

De garfpacht kon van jaar tot jaar variëren: de omvang hing af van de oogst.

Een variant op de garfpacht is de **20e gast**: van elke 20 gasten op het land moest er één blijven staan voor de verpachter (een gast is een viertal schoven die tegen elkaar staan) (Simmelinck, Loberdinck). Ook worden genoemd de **10e, 15e en 40e gast**. De twee laatstgenoemde gasten komen slechts éénmaal voor (blz. 141 en 80). Heel bijzonder is de zware verplichting die op het erve Ruiters lag, om de 'swaere gerf met het stro' te leveren. Het stro was belangrijk voor de voedselvoorziening van het vee in de winter.

In de verponding werd bij land of boerderijen waarvan ook nog tienden verschuldigd waren, de garftiend berekend naar het resterende gedeelte van de opbrengst ná aftrek van deze tienden.

- II. **Zaadpacht**: deze wordt uitgedrukt in molder (mlr.), schepel (sch.) en spint (sp.) en betreffen uiteraard alleen de verschillende graansoorten (rogge, gerst, haver en boekweit), hun tussenvormen spilsaet en mancksaet, en handelsprodukten als ruevesaet (raapzaad, waaruit olie werd gewonnen t.b.v. voeding en verlichting). In tegenstelling tot de gerfpacht bestond de zaadpacht uit een vaste hoeveelheid zaad.
- III. **Geldpacht**. Deze moest ten tijde van de optekening nog veel terrein winnen. Vooral de pacht van het bouwland geschiedde nog in natura. Wel ziet men, dat de pacht van kleinere stukken bouwland en er los bijgepachte stukken land al vaak in geld wordt voldaan. De bedragen lagen meestal vast voor een periode van zes jaar. In de heerlijkheid Borculo waren pachttermijnen van zes jaar de regel voor goederen van de heer zelf.
- IV. Voor de pacht van het weiland en de gebouwen werden één of twee **pachtvarkens** gegeven of de geldwaarde daarvan. Bijzonder is het geval van het erve Bollert (Gel), dat om 't andere jaar een pachtvarken moet geven.

De **Wisscherpacht** hoort niet thuis in deze rij. Deze uitgang moest door de leenbezitter van de Oldeneibergse hof te Vaarwerk worden betaald aan het Capittel van het Stift Vreden in ruil voor belening met deze hof. De Wisscherpacht is te beschouwen als een vorm van erfpacht. In het Verpondingskohier wordt hij gerekend onder de tienden, waarschijnlijk omdat er dan belasting van geheven kon worden.

Tienden.

Een last die zeer oud is, en nauw verbonden met de invoering van het Christendom, werd gevormd door de tiendheffing. Een

tiend bestond uit een tiende (tot een vijftiende !) deel van de opbrengsten van de grond en van jongen van beesten. Oorspronkelijk waren de tienden een kerkelijke belasting die diende tot het onderhoud van kerkgebouwen en geestelijken. Maar in de loop der tijd kwamen ook leken door schenking of overdracht of doordat ze optraden als stichters van kerken in het bezit van tiendrechten.

Dat de tienden in het verpondingskohier zijn opgenomen heeft te maken met het feit, dat het tiendrecht vanoudsher gold als een onroerende zaak. De overdracht van tiendrechten moest dus voor het gericht geschieden.

De volgende tienden konden in Borculo worden aangetroffen:

- I. De **gerftiend**, die werd geheven van de op het veld staande garven. Elders wordt deze tiend ook aangeduid als **grove tiend**. Had de gerftiend of grove tiend betrekking op het ongedorste graan, de **zaktiend** is de gedorste variant.
- II. De **bloedtiend**, die werd geheven van de jonge dieren, m.n. van lammeren, biggen en ganzen. Een hoogst enkele keer moest ook het 10e kalf worden afgestaan. Een bijzondere variant hierop is het tiendvarken, dat Baeckhuis uit Lintvelde moest leveren aan de Begijnen te Groenlo.
- III. De **smalle tiend**, die werd geheven van tuinbouwprodukten (appels, peren e.d.). Deze tiend kwam in de heerlijkheid Borculo weinig voor en dan nog voornamelijk in de buurschap Hoonte onder Neede.

De thins.

Op veel goederen rustte de plicht jaarlijks een thins, cijns of tijns uit te keren aan een persoon of instelling. De thins bestond uit een vast bedrag in geld of natura. Het zijn in de regel geen grote bedragen. Thinsen waren er in verschillende soorten:

- a. de **hoofdcijns**, die betaald werd door horigen aan hun hofheer ter erkenning van hun horigheid;
- b. de **huur, erfpacht** of **canon**. Hier is sprake van een thins, wanneer de rente door de gebruiker van een goed en/of grond werd betaald aan de (bloot-)eigenaar.
- c. **grondrente**, die betaald werd door de gebruiker, tevens eigenaar van het onroerend goed aan de cijnsheffer.

De belangrijkste thins in het gebied van de heerlijkheid was die welke de huiseigenaren in het dorp Neede moesten betalen aan de kerk.

Een cijns die kan herinneren aan voorbije horigheidsverhoudingen was die, welke verschillende erven via Scholte Olminkhof aan de abdis van het Stift Vreden moesten betalen.

Overige lasten.

Naast pachten, tienden en thinsen, waren de bedrijven, huizen en losse gronden ook vaak nog belast met andere 'uitgangen', met name ten behoeve van de kerk en andere (voormalige) geestelijke instellingen. Met name worden genoemd: **was** en **raapzaad** (ruevesaet): de was werd verwerkt tot kaarsen (zeker in de katholieke middeleeuwen van groot belang), het raapzaad onderging een bewerking waardoor er olie ten behoeve van de verlichting ontstond. Andere uitgangen aan de kerk: **wijn** (blz. 155), **missaet** of **miskoorn**.

Archieven

N.B. Hier wordt verwezen naar zowel geraadpleegde bronnen alsmede naar de vindplaatsen van de originele stukken en jongere registers van de verponding.

Gemeentearchief van Zutphen.

Handschriftencollectie Gerhard Kreynck, 1612 - 1692
Geinventariseerd door L.P.W. de Graaff (1980).

Inv. nr. 22, Verpondingskohier van het Graafschap Zutphen, 1643 - 1651, 1 deel, met index.

Doos met aantekeningen betreffende de genealogie van het geslacht Kreynck.

Rijkarchief in Gelderland (RAG)

Archief van de Staten van het Kwartier van Zutphen
Kohieren van de Verponding.

Inv. nr. 302, De stad en het schependom van Borculo, de voogdij Geesteren en de voogdij Beltrum (microfilm nr. 1087).

303, De voogdij Neede, de stad Eibergen, en de voogdij Eibergen (microfilm 1087).

Inv. nr. 321 - 336, Maancedulen of registers der Verponding door de ontvanger 'per copiam' ingezonden aan Gedeputeerden volgens publicatie van 8 juni 1771.

327, Heerlijkheid Borculo 1772 (microfilm 1093);

328, Voogdij Geesteren, 1772 (microfilm 1093);

329, Voogdij Beltrum, 1772 (microfilm 1094);

330, Voogdij Neede, 1772 (microfilm 1094);

331, Voogdij Eibergen, 1772 (microfilm 1095).

Inv. nr. 337, Lijsten betreffende de veranderingen in de verpondingsboeken van Borculo, 1773 - 1778, 1 bundel.

Literatuur

- Hiddink, J., 'Bulsenbroek in verpondingskohier en afschrift Kreynck', in: **Oostgelders Tijdschrift voor Genealogie en Boerderijonderzoek**, jaargang 3, nr. 3 (augustus 1986), blz. 49 - 50.
Betreft een vergelijking tussen origineel en afschrift.
- Roessingh, H.K., 'Hoe zijn de Gelderse verpondingskohieren uit het midden van de 17e eeuw ingericht? Bronnen voor het lokaal-historisch onderzoek', in: **Bijdragen en Mededelingen der Vereniging Gelre LXIII** (1968/9), blz. 61-71.
- Roessingh, H.K., 'Garfpacht, zaadpacht en geldpacht in Gelderland in de 17e en 18e eeuw', in: **Bijdragen en Mededelingen der Vereniging Gelre**, LXIII (1968/9) 72 - 97.
- Saaltink, H.W., 'Neede anno 1646', in: **Archief** 1976, blz. 58 - 79.
Gebaseerd op gegevens uit het origineel.
- Saaltink, H.W., 'Boerderij en Genealogie', in: **Oostgelders Tijdschrift voor Genealogie en Boerderijonderzoek**, nr. 1 (maart 1984), nr. 2 (juni 1984)
- Schaik, Remi van, **Belasting, bevolking en bezit in Gelre en Zutphen (1350 - 1550)** (Hilversum 1987).
- De stadsrekeningen van Zutphen**, uitgegeven door R. Wartena (Zutphen 1977)
- Veen, J.S. van, 'Het Ambt Rhenen onder het bestuur der Jonkers (1719 - 1797)', in: **Bijdragen en Mededelingen der Vereniging 'Gelre'**, XI (1908), 209 - 274.
Op blz. 271 - 274: Instructie voor de gecommitteerden tot taxatie van de verponding.

Woordenlijst

- Convent: klooster
- Coppel (omgeving Borculo): gemeenschappelijke weidelanden.
- Coppelhaver (Beltrum): haver vermengd met een ander graan.
- Gedeputeerden: het bestuur van de Graafschap Zutphen, bestaande uit de afgevaardigden van de stemhebbende steden (w.o. Grol en Lochem), en de adel (voor de heerlijkheid Borculo had de heer zitting in dit College).
- Helpedagen: de verplichting om de heer een of meerdere dagen te helpen bij het werk op diens landerijen.
- Henxtpenning (Rekken): penning te betalen voor de verplichting tot het houden van een hengst.
- Hof: 1. Een goed waaraan horigen waren verbonden, die leefden onder de jurisdictie van de hofheer, en verplicht waren tot het leveren van diensten en tot betalingen

bij huwelijk, overlijden en aanvaarding van een hofhorig erf. De rechtsregels waren soms vastgelegd in een hofrecht. De hofrechtspraak werd uitgeoefend door een hofrichter of ambtman.

2. Gaarden/tuin bij het huis;

3. Erf.

Geestlick: behorend tot de geestelijke (vicarie-) goederen.

Goudgulden: 28 stuiver

Grasgelt (Beltrum, Lintvelde): te betalen voor het recht om in het Zieuwent of Ruurlose Broek te mogen maaien of er vee te laten weiden.

Graven: sloot, sloten

Inslag: omheind weiland (vruchte, houtsingels).

Kaeter: keuterboer, nieuwkomer in de mark.

Kaevenstede: keuterboer, nieuwkomeling in de marke.

Lantheer: goedeigenaar. In het dialect tegenwoordig nog wel eens aangeduid als 'lanter'.

Mancksæet: gemengd graan.

Medeken, meken: maatje, kleine weide.

Neffens: benevens.

Onlant: wildernis, onbegaanbaar, moerassig land.

Oort: het vierde deel van een stuiver

Pantschap: in onderpand hebben.

Pastoor, pastor: predikant, misschien zelfs theologiestudent. Het is één van de vele begrippen die nog herinneren aan de voorbije katholieke tijd.

Peerdegeholt (Beltrum, Borculo): de verplichting om een paard beschikbaar te houden voor de heer of diens vertegenwoordiger.

Pro deo: gratis, i.c. niet in de verponding aangeslagen.

Ruevesæet: raapzaad; werd verwerkt tot olie.

Ryder gulden = 24 stuiver.

Slencken: poelen, kuilen

Spilsæet: speltzaad, een soort grove tarwe.

Stedigheid: vaste last, uitgang.

Stift: geestelijke stichting (niet perse een klooster).

Telg, tellegen: jonge eikebomen

Tientbaer: tiendplichtig

Toestendigh: behoort toe aan.

Uitgenomen: uitgezonderd.

Vicarie: geestelijke stichting. In ruil voor een schenking van een goed of een stuk land aan de kerk, moest de vicaris, die de inkomsten uit deze schenking ontving, jaarlijks één of meer missen lezen voor de stichter en zijn familie. Na de kerkhervorming (in Borculo in 1616) werden de vicarien of 'geestelijke goederen' ondergebracht in het 'Borculose geestelijke rentamt'. De inkomsten werden toen gebruikt voor studiebeurzen van theologiestudenten.

Vonder: smal, los bruggetje.

Wagendiensten: de verplichting op sommige erven rustend, om de heer enige dagen per jaar te helpen met het inhalen van het hooi of de oogst.

Afkortingen.

boeckw. = boeckweite.
boul. = bouwland/akkerland.
burgemr. = burgemeester.
dlr. = daalder.
dr./dor./doc. = doctor (meestal in de betekenis van 'jurist')
erfgen. = erfgenaam (-namen).
gl. = gulden.
gnt. = genaemt, genoemd.
jor. = jonker, jonkheer.
koew. = koeweide.
mlr. = molder.
ponts., pontsch. = pontschatting.
rentmr. = rentmeester.
rijxdlr. = rijxdaalder.
sch. = schepel.
secr. = secretaris.
sp. = spint.
str. = stuiver.
sijn gr. gen. = zijn graeflijke genade,
i.c. de heer van Borculo.
wed. = weduwe.
z. /zal. = zaliger, wijlen.

Afkortingen van plaats- en buurschapsnamen in het register.

Aev = Aevest/Avest (dial.: Auste)
Bel = Beltrum
Bo = Borculo
Bra = Brammelo
Dyck = Dijkhoek/Schependom
Ei = Eibergen
Ge = Geesteren
Gel = Gelselaar/Gelster
Gr = Grol/Groenlo
Ha = Haarlo
He = Heur, buurschap onder de voogdij Geesteren
Ho = Hoonte
Hol = Holterhoek
Hu = Hupsel
Li = Lintvelde
Lo = Lochuizen
Mal = Mallum/Mallem
Ne = Neede
No = Noordijk
OE = Olden Eibergen
Ov = Overijssel
Rek = Rekken